

PÉNZ

ÍRTÁK:

FISCHER JÓZSEF

KIR. TANÁCSOS, MŰÉPÍTÉSZ

ÉS

DR. SZÁSZ ÁGOSTON

ÜGYVÉD

BUDAPEST, 1935
SZERZŐK KIADÁS

BEVEZETÉS.

A jelenlegi pénzügyi helyzet az egész világon válságban van. A termelés pangása és az ezzel összefüggő munkanélküliség ijesztő mérveket öltött. A termelt javak elosztásának igazságtalansága az, hogy az árak csökkenésének megakadályozása végett javakat pusztítanak el, az emberek milliói pedig ezen javak hiányában nélkülöznek, sőt éhenhalnak, a társadalmi rend fenntartását veszélyeztetni. A munka és kereseti lehetőségek napról-napra való korlátozásai, kartelek, privilegiált kereseti módok, a kapitalizmus kinövésői aggódóba ejtik azokat, akik az emberiség sorsát nyugodt és békés irányban szeretnék fejlődni látni.

A gazdasági válság legnagyobb baja a helytelen pénzügyi rendszer. A mainál jobb pénzügyi rendszer nagyban hozzájárulna az emberiség sorsának elviselhetővé tételéhez.

A rendszerváltozáshoz szükséges, hogy a jelenlegi bajokba mint valami változhatatlan és kivédhetetlen adottságba ne törődjünk bele, hanem vizsgálódjunk, selejtezzük ki az elavult elméleteket és ismerjük meg az újakat.

Ebben a füzetben Irving Fisher, Keynes amerikai pénzügyi szakértők és más pénzügyi szakemberek gondolatai nyomán a magunk mondanivalóját azzal a céllal foglaltuk össze, hogy a pénzrendszerrel kapcsolatos témakör iránti érdeklődést felkeltsük. E témakörben való vizsgálódások, az ismeretek elterjedése a közfelfogás átalakulását és egy kedvezőbb pénzügyi rendszer kialakulását elősegíthetik.

KÜLÖNÖS JELENSÉGEK.

Közismert tény, hogy a gazdasági életben nemcsak pénzzel történnek fizetések, hanem folyószámlára írással, csekkel, váltóval, bonnal. Ezek útján pénz nélkül bonyolódik le a forgalom.

Budapest Székesfőváros Közlekedési Vállalata (Beszkárt) hat fillér értékű tantuszokat hozott forgalomba eredetileg arra a célra, hogy a villamos kocsikon a kisszakaszjegy árának lerovására szolgáljanak. A Beszkárt mindig ad e tantuszért hat fillér értékű utat s miután a közönségnek a tantusz utazási célra kell, már nemcsak utazunk a tantuszért, hanem

borravalót adunk, újságot vásárolunk, kapupénzt fizetünk, stb. és magunk is bármikor pénz helyett elfogadjuk a tantusz!

Az 1933 szeptember 9. napján megjelent L'Illustration 56-ik oldalán ismertette Unterguggenberger Mihály wörgli-i polgármester találmányát, a Nothgeldet. Ezt a találmányt az Amerikai Egyesült Államok 22 városa már bevezette és Irving Fisher, aki Roosevelttel agytröstyének egyik tagja s világhírű amerikai közgazdasági professor számos rádióelőadása útján ajánlotta a gazdasági bajok orvoslására ezt a rendszert. Wörgl Innsbruck környéki városka siralmas gazdasági viszonyok között volt 1931. évben, midőn Unterguggenberger Mihály nyugalmazott vasutast polgármesterévé választotta. Unterguggenberger papírpénzt bocsátott ki, a papírpénzt *munkabonnak* nevezte, hogy meg ne sértse az osztrák bank bankszabadalmát s ezekkel a papírjegyekkel bámulatos gazdasági eredményeket ért el.

A wörgli munkabonn 1—5 és 10 schilling címletekre szólt. E bonnok minden hónapban értékük 1%-át elvesztették, tehát 12 hó múlva 12%-al kevesebb volt az értékük. Ezt az értékvesztést ráfizetéssel ki lehetett pótolni, le kellett fizetni az 1% értéket, ezért egy apró kis enyveshátú szelvényt kapott a bonn tulajdonosa, azt ráragasztotta a bonnon erre a célra körülhatárolt helyre s ekkor a bonn ismét teljes értékű lett.

Aki nem akart ráfizetni, a hónap utolsó napjáig befizethette a bonnt adóba, teljes értékben és így szabadulhatott az 1%-os havi veszteségtől.

Ezen intézkedés célja az volt, hogy a munkabonnak egy bizonyos forgási sebessége legyen. A havonkénti 1%-os veszteség buzdítsa az embereket a bonn kiadására. A pénz rendelkezése az, hogy csereszköz legyen, ha a pénz nem a cserét, hanem a vagyongyűjtést szolgálja, kivonatik a forgalomból s ez drágulást idéz elő.

A munkabonnt nemcsak a város fogadta el adó fejében, hanem megegyezés volt a város és a városban levő jelentősebb kereskedők között, s ennek alapján a kereskedők árut adtak a munkabonn ellenében. A kereskedők beszolgáltatták a városi bankba a munkabonnokat az összes javukra lett írva.

A város 32.000 schilling bankjegyet deponált a banknál zárolt számlán a bank részére fedezetül.

A város 12.000 schilling értékű munkabonnt bocsátott ki, amellyel az első három hónapban 100.000 schilling összegű kifizetéseket eszközöltek. A munkabonnokat közmunkáknál fizetésként hozták forgalomba.

Elfogadta a munkabonnt a háziúr lakbér fejében, mert a háziúr adót fizethetett vele.

Egymásközti forgalomban is bárki elfogadta, mert árut vehetett, adót fizethetett és más elfogadta tőle.

Autóutak, vasbetonhidak, elektromos ívlámpák, házak épültek munkabonnból. A közszükségleti cikkek ara nem emelkedett.

Az adófizetés oly lendületet vett, hogy az adózók számláin nem voltak hátralékok, hanem előre való túlfizetések.

A csőd előtt álló község virágzásnak indult, a szomszédos községbeliek: Kitzbüchel, Westendorf, stb. teljes értékben elfogadták a wörgli-i munkabonnt.

Az osztrák kormány az osztrák nemzeti bank közbenjárására rövid időn belül beszüntette a wörgli pénzt, különben ez a példa rávezette volna az emberiséget arra, hogy aranyfedezeti rendszer nélkül *és nemzeti bank nélkül* is van a boldogulásra mód.

Franciaország Nièvre járásának Cizely nevű városában forgalomban van a wörgli pénzhez hasonló pénz, amelyet „Európá”-nak neveznek. Cizelyben és Aubervilliersben a kereskedők és a lakosság pénz helyett elfogadják az „Európát”. M. Archer és Philibert Besson akik ezt a gondolatot propagálják, azon véleményüket fejezték ki, hogy az ilyen rendszerű, aranyfedezet nélküli fizetési eszköz világszerte való elterjedésétől a világ gazdasági viszonyainak megjavulását várhatjuk.

A Nikolsk-Ussuryiski orosz hadifogolytáborban 1917. évben hozzávetőleg 5000 osztrák és magyar hadifoglyot koncentráltak az oroszok. Az akkor már zavaros orosz állapotok miatt e hadifoglyok nem kapták meg a nemzetközi szerződések szerinti illetményeiket. Ezen a hadifoglyok oly kép segítettek, hogy rubel címletű pénzt nyomattak, amelyet egy Napoleon nevű osztrák alezredes jegyzett s ezzel a minden fedezet nélküli papírpénzzel megkezdődött a táborban a forgalom. E pénz oly vásárló erőre tett szert, hogy a környékbeli orosz lakosság teljes rubel értékben elfogadta azt. Végül mikor hosszabb idő után az orosz kincstár az elmaradt illetményeket kifizette, ezek a kisegítő rubelek bevonattak és megsemmisítették, senkit kár nem ért.

Ezek példák arra, hogy az arany fedezeti rendszerű bankjegyeken kívül van még más mód is a forgalom lebonyolítására. Kezdetleges példák ezek, akár Galvani békacombkísérletei, amelyek azonban mégis a villamosság terén utóbb nagyjelentőségűnek bizonyultak.

A PÉNZ ÉRTÉKE.

A pénz értéke nem abban az anyagban van, amelyben a forgalomban meg jelenik, hanem abban a csereértékben, amely értékben a forgalomban elfogadják.

Magának az aranypénznek is változó a csereértéke, ahogy ez a csereérték több vagy kevesebb értékű, a szerint kapunk érte több vagy kevesebb árut.

A papírpénznél legnyilvánvalóbb, hogy a papiros és nyomdafesték értéktelen, mégis a papírpénz pl. 100 pengő értékű. Múzeumokban láthatunk régi pénzeket, amelyek anyaga ma is ugyanaz, mint évszázadokkal vagy évezredekkel előbb, mégis ezeknek a pénzeknek vásárló ereje nincsen.

Senkinek sem kellene papírpénz, de még aranypénz sem, mint valami önmagában jó dolog, ha azért a pénzért árukat és szolgáltatásokat nem szerezhetnénk. A pénz értékére vonatkozó bizalmunk, nevezetesen hogy a pénzt mások tőlünk értékként el fogják fogadni, a pénz értékének nem az oka, hanem ez csak okozata. Azért fogadja el mindenki a pénzt, mert jó pénz mellett senki sem járhat úgy, hogy kezében marad a pénz, és nem ér semmit.

A pénz jóságát egyedül az biztosítja, hogy a pénz kibocsátója ugyanabban az értékben és nem nagy idő múlva a pénzt visszavonja. Ugyanazt a pénzt ismét kibocsáthatja és visszavonhatja, az a fő, hogy ezzel az eljárással a pénz vérkeringése biztosítva legyen. Ne rekedhessen meg a pénz. A visszavonás biztosítja a keresletet a pénz iránt s ez a kereslet idézi elő azt, hogy senki kezében sem fog a pénz megrekedni és elértéktelenedni.

A fedezet nélkül kibocsátott állami papírpénz jó pénz akkor, ha az állam nem nagy időn belül értékcsökkenés nélkül vissza bírja vonni és nincsen nagyobb pénzmennyiség forgalomban, mint amennyi az igények kielégítésére szükséges.

Vizont maga az aranyérme is rossz pénz lehet, amire példa az Amerikai Egyesült Államok 1865. évi arany válsága. Bő termésű aranybányák felfedezése folytán oly nagymennyiségű aranyérme került forgalomba, hogy maga az aranyérme esett 100-ról 25-re.

Nem a bankjegy, papírpénz vagy arany és ezüstérme forgalma teszi az életet, hanem az áruk és szolgáltatások forgalma. A pénz az áruk és szolgáltatások forgalmának csupán lebonyolítási eszköze. Az áruk és szolgáltatások forgalmához kell a pénzt idomítani, nempedig az életet tönkretenni elavult pénz és bankelméletek tovább erőltetésével.

AZ ARANYFEDEZETI RENDSZER.

Az egyharmad részben arannyal fedezett bankjegy kibocsátó rendszer Angliában az 1700 év körül keletkezett. Ezt a rendszert más államok is átvették, s dacára a gyakori összeomlásoknak kitaranak mellette.

A gyakori gazdasági krízisekből azt a következtetést kell levonnunk, hogy ez a rendszer meg nem felelő. A múltak tapasztalataiból arra kell következtetnünk, hogy semmi okunk nincsen annak feltételezésére, hogy a jelenleg forgalomba levő

bankjegy a sorsát elkerüli és kivétel lesz s nem fog elértéktelenedni.

A bankjegy elértéktelenedése egymagában nem volna végzetes baj. A baj azáltal válik végzetessé, hogy az összes költelmek bankjegyekben teljesítendők s mivel a bankjegy elértéktelenedik, megsemmisülnek egyéb értékek is. Az államháztartás, a magángazdaságok felborulnak, árvapénzek, biztosítási összegek, bankbetétek stb. értéküket veszítik.

Magyarországon 1934. évben a bank jegyfedezet 79 millió aranyérték. Ugyanezen évben az állami és községi költségvetésünk a községek költségvetésével együtt hozzávetőleg 1.700 millió pengő. A 79 millió bankjegy fedezet tehát az évi közszolgáltatásokhoz viszonyítva jelentéktelen összeg. A bankjegyekben kifejezett évi forgalom azonban milliárdokra rug s a 79 millió aranyfedezet elpusztulása a milliárdok pusztulását okozza. Ez a folyamat egyszer a mi életünkén már lezajlott, annak hatását mindenki érezte, csupán azt nem látja mindenki tisztán, hogy a bankjegyfedezeti rendszer a hibás és a háború számlájára írják ezt a vagyoni pusztulást is.

A bankjegyfedezeti rendszer hibás, mert 30% aranyfedezet mellett nem lehet a bankjegyért 100%-os kifizetést ígérni aranyban. Megrohanás esetében kész a baj, amely a gazdasági beszövdöttség folytán mindenhová áterjed s mindenhol pusztít és rombol.

Az aranyfedezeti rendszer a gazdasági bajok előidézője. A termelés és árucseré, a fogyasztás ahhoz van kötve, hogy van-e elegendő arany, vagy sem? Kétségtelen, hogy a népnek élnie és termelnie kell az arany létezésétől és annak mennyiségétől függetlenül. Emiatt szükséges, hogy a termelés és a fogyasztás függetleníttessék az aranytól. Nem a bankjegyfedezet, hanem a nép megélhetése a lényeg.

A font és a dollár sorsa újabb meggondolásra készíti az arany fedezeti rendszer pártolóit, mert a megingathatatlanak vélt értékek pusztulásakor egy népet sem lehet arra kényszeríteni, hogy bankteoriák miatt az életét feláldozza.

Schacht dr., a német birodalmi bank elnöke 1934. február elején Boroszlóban tartott előadásában hivatkozik arra, miszerint Németország példa arra, hogy aranyalap nélkülük is fenn lehet tartani a pénznem értékállandságát. Példa arra is, hogy aranyalap nélkülük megélnek, de hatalmas gazdasági fejlődésnek indultak.

Az élet követeli az új pénzt, a papírpénzt és a Nothgeldet, amely független az arany mennyiségétől s amelynek belső értékét a nép garantálja az adóival, munkájával és termelésével: Erre alapítja létét az állam is, mely a történelem során bekövetkezett bukásaiból a nép erejéből és munkájából áll ismét talpra.

A NEM ARANNYAL, HANEM EGYÉBKÉNT FEDEZETT 2/3-ADRÉSZ ÉRTÉKELÉSE.

A tapasztalat mutatja, hogy 2/3-adrészben nem arannyal, hanem egyéb értékekkel fedezett rész erejéig kibocsátott külföldi bankjegy, amit mi a kötvényeinkért kapunk, nem semmi értékű, hiszen azon a külföldi bankjegyen ott külföldön nyomban árut és értéket vehetünk. Az a körülmény, hogy a külföldi állampolgárok értéknek elfogadják azt, amiről mi a később előadottak folyamán azt állítjuk, hogy az csak befestett papiros, ezen állításunkat nem cáfolja meg. Ez csak azt bizonyítja, hogy a külföldi bank üzleti szempontból egyenlő elbánásban részesít bennünket a saját honfitársaival, nem válogatós, elfogadja a hasznot a saját honfitársaitól is, akik épen úgy értéknek elfogadják a befestett papirost, mint mi.

Az értékelés szempontjából feltesszük az alábbi kérdéseket:

A 2/3-ad részre nem arany, hanem váltók, devisák, stb. a fedezet és tegyük fel, hogy a mi kötvényünk is fedezetül szolgál. Ha a váltók, vagy a mi kötvényeink elértéktelenednek, miképpen van a 2/3-adrész idevágó összege fedezve?

Amerikában 1865. évben magának az arannak az értéke 100-ról 25-re esett. Az arany értékingadozásának figyelembe vételével miképpen van a bankjegy tulajdonosa a károsodástól megóva, mégha a bankjegyért aranyérmét kap is?

Igaz-e, hogy a bankjegyeknek aranyra való beváltása nyomban fölfüggesztetik, míhelyt a bank nem bírja ezt a kötelezettségét teljesíteni és hogy jelenleg is fel van függesztve a beváltás. Az aranyra be nem váltható bankjegy és az aranyra be nem váltható állami papírpénz között az aranyra való beváltási kötelezettség tekintetében mi a különbség?

Igaz-e, hogy amikor a jegybank összeomlik, pl. az Osztrák—Magyar Bank, az aranyfedezeti elv és aranyfedezet dacára mindenki károsul, akinek a kezén bankjegy maradt? Ki kapott a felszámoláskor aranyat? Minő vigasztalásul szolgált a károsultaknak az arany fedezeti elv?

Igaz-e, hogy az 1874—1914. évi kivételes és különös okokkal magyarázható időszakról eltekintve a jegybankrendszer egész ideje alatt visszatérőleg 6—8 évi időközökben rendszeresen bekövetkezett a bankjegyek elértéktelenedése, és pedig még Angliában is?

AZ ARANYFEDEZETŰ PÉNZ MELLŐZÉSE.

Az 1922. évi génuai világkonferencia megállapította, hogy a világ aranytermése kevesebb, mint a világ aranyszükséglete. A világ aranyban többel tartozik, mint amennyi a világ aranykészlete. Az aranyfedezeti elv fenntartása tehát az

aranyhiány miatt javasolható. Egyes államok tényleg le is tértek az aranyfedezeti alapról, Magyarország kitartott az arany fedezeti rendszer mellett, dacára annak, hogy nincs elég aranya. Ezen kitartás eredménye az, hogy a Magyar Nemzeti Bank aranyfedezete 1927. évben 317 millió aranypengő érték, 1933. évben csak 90 millió, 1934-ben 79 millió.

Az 1933/1934. évre szóló állami költségvetésre vonatkozó 1933. évi IX. te. szerint az állami bevételek az állami üzemekkel együtt 1.097.085.000 pengőben vannak előirányozva. A törvényhatósági és községi adókat pontosan megállapítani nem lehet, mivel azok községenként különböző kulcsok szerint vannak kivetve, átlagot véve évi 600.000.000 pengőre vehetjük. A kettő együtt kerekem 1.700 millió pengő.

A Magyar Nemzeti Bank 1934. június 11-iki kimutatása szerint a bankjegyforgalom 324.681.810 P.

Kerek számokban évente ötször kell az egész bankjegy-tömeget az állam polgárainak az állampénztárba befizetni, hogy köztartozásaiknak eleget tehessenek s azonfelül ugyanezzel a bankjegy-tömegeggyel kell a magángazdaság forgalmát is lebonyolítani.

Ezen adatokból megállapítható, hogy a Magyar Nemzeti Bank 79 millió aranyfedezete és ennek alapján kibocsátott 324.681.810 P bankjegye a forgalom lebonyolítására nem elegendő, a fizetési nehézségek jelentős oka a pénzhányra vezethető vissza.

A legtanácsosabb volna az aranyfedezeti alaptól teljesen elszakadni, mert így az arany világharcában nem vennénk részt s annak következményeit nem viselnénk. Másik eshetőség a bajt korlátozni a Magyar Nemzeti Bank 79 milliójára, csak további kár ne legyen. Utóbbi esetben tartasuk meg a Magyar Nemzeti Bank mai aranyfedezeti rendszerét a külföldi fizetések lebonyolítására, belföldön azonban legyen egy másik pénznem, az állami papírpénz, azon felül városenként lehet még Nothgeld is, amelyek az aranyfedezettel nem függenek össze és így az arany manipulációkkal a külföld ezen utóbbi pénzek értékét nem befolyásolhatja s hiteligeny kapcsán nem leszünk a külföld által kizsákmányolhatók.

A Nothgeld kezelésére a város akár új bankot alapítana, akár egy már meglévő bankot megvásárolna, mindkét esetben a Nothgeld mint a városra nézve kamatnélküli tőke, amely azonban legalább évi 2% kamat mellett helyeztetnék ki, a városnak oly hasznot nyújtana, amely az adók mérséklését, fogyasztási adók teljes eltörlését eredményezhetné.

A Nothgeld bevezetése kormányengedélytől nem függ. Nevezzük azt mi is munkabonnak, belső pengőnek, termelési pengőnek, községi pengőnek, a név nem lényeges s amely 1-5-10 stb. névértékű pengőről van kiállítva és a polgármes-

ter által aláírva. Bonnt ma is kibocsáthat a polgármester és kibocsáthat bárki más is.

A Magyar Nemzeti Bank szabadalmát a bonn kibocsátása nem sérti. Ha sérti, a Magyar Nemzeti Bank maga sem tartotta be vállalt kötelezettségeit sem az, aranyra való bankjegybeváltás, sem a fedezet aránya, sem a bankjegyek mennyisége tekintetében s így a Magyar Nemzeti Bank sem kívánhatja a másik szerződő féltől: az államtól a szerződés betartását.

Végül pedig nem a bankszabadalom megsértése és szerződés miként való magyarázása, hanem végszükségben a vesztély elhárításáról van szó. A fogyasztás korlátozódott, a termelés megbénult, a munkanélküliség, nyomor és nélkülözések oly mérveket öltenek, amelyek a társadalmi rend felfordulására vezethetnek s így az intézkedésre jogosítottaknak a bajt felismerni és gazdasági intézkedésekkel orvosolni kötelességük.

JEGYBANK REFORM.

Az a rendszer, amelynél az állam a pénzügyi felségjogát jegybankra ruhazza át, az állam érdekét sérti és az állam polgárait nagymértékben károsítja.

A jegybank mögött túlnyomólag külföldiekből álló magánérdekeltség áll, ezek az egyharmadrész aranyfedezetről gondoskodtak, de három harmadrész erejéig bankjegyet bocsátanak ki. Az egyharmadrész aranyban továbbra is a banké marad, a banknak semmi kockázata nincsen, hanem csak nyeresége, a kétharmadrész pedig, amely kétharmadrészben csupán a papír és festék van befektetve, szintén meghozza a kamatokat.

Ezután azt hihetnők, hogy a jegybanknak érdeke eleget adó bankót forgalomba hozni, hiszen papír és festék befektetéssel a bankó névértéke utáni kamatokat élvez. Ámde, ha nincsen elég pénz, kölcsön útján kell pénzt szerezni és a kölcsönvevő állam vagy a magánbankok külföldre fordulnak pénzért s ez a jó üzlet a külföldnek. Mindegy melyik pénzforráshoz fordulnak, oly bő a pénzigénylés, hogy mindegyik pénzforrás bőven arat.

A külföld elfogadja a mi kötvényeinket fedezetül arra a kétharmadrészre, amelyet nem arannyal biztosít, hanem követelésekkel s egyéb értékekkel. A mi kötvényünkért tehát arannyal nem fedezett részből bankjegyet kapunk a külföldtől, mind a kettő papír és önmagában nem érték, eddig tehát rendben volnánk. Ámde a tökevisszafizetés és a kamatfizetés külföldi pénzben kell, hogy történjék s kénytelenek vagyunk terményekért külföldi pénzt szerezni, hogy avval fizethessünk. Fizetünk tehát valóságos értékekben kötvény árfolyamkülönbséget, kamatokat, törlesztést, de csak papírt kaptunk érte. Mi ez által

folyton szegényedünk, a külföld gazdagszik s az egésznek egy trükk az alapja: az ő fedezet nélküli bankjegyük érték, de ha mi ugyanazt csinálnánk, az nem volna érték.

A magyar állam és a magyar bankok és magánosok ezidőszerint kb. 4 milliárddal tartoznak a külföldnek, ennek csupán 5%-át véve kamatként, évi 200 milliót fizetünk, azonfelül bankjegyeket kaptunk kölcsön, tehát külföldi bankjegyekért — valóságban értéktelen dolgokért — még tőkében is 4 milliárddal tartozunk s mindent valóságos értékekkel, terményekkel kell megfizetnünk.

Hitelmegvonással, magas kamattal egész gazdasági életünk ki van szolgáltatva a külföldnek, versenyképességünket, sőt megélhetésünket is a külföld ily módon a kezében tartja és még hozzá minden valóságos értékbefektetés nélkül.

Az államnak vissza kell szereznie a pénzügyi teljhatalmát amiatt is, mert akkor a 4 milliárd hitelt az állam folyósíthatná papírpénzben — ami semmivel sem rosszabb, mint a 2/3-adrészben arannyal nem fedezett külföldi bankjegy — tehát az állam nyomban nyerne 4 milliárdot, azonfelül ennek évi 5% kamatát, tehát évi 200 milliót.

Az 1933/1934. évi állami költségvetés szerint a fogyasztási adók után állami bevétel 81,865.000 pengő, a községi fogyasztási adóbevételek évi 120,000.000 P-nél többre nem becsülhetők, tehát az ország népe fogyasztási adómentesen élhetne, ha a papírpénz utáni kamatok jövedelmét erre a célra fordítanák.

Ezen reform jelentősége kitűnik abból, hogy az, egyes fogyasztási cikkeken százalékban kifejezve a következő közterhek vannak: búza 47%, burgonya 50%, sertéshús 68%, kenyér 72%, cukor 80%. Ennyivel olcsóbb lenne tehát a nép élelmezése.

Egy csapásra megoldódnék a népélelmezés, a szegénykérdés, az egyke, fizetésleszállítás, forrongó és elégtelen néphangulat, stb.

A háború befejezése után békében is oly gyakran alkalmazott háborús szükségrendeleti jog alapján a jegybank részvényeseinek vissza kellene fizetni a részvénybefizetéseiket s teljesen megszüntetni a jegybank működését, helyébe léptetve az állam papírpénz kibocsátási jogát azokkal a korlátozásokkal, amelyek a pénz devalvációját megakadályozzák.

ÁLLAMI TÁBLÁZATOS ÉRTÉKMÉRŐ.

A pénz értéke a tapasztalatok szerint folyton változik. Ez a változás a gazdasági életben nagy igazságtalanságokra vezet. Pld. a biztosító az évtizedeken át jó pénzben fizetett díjak ellenértékét elértéktelenedett valutában fizeti ki. Az adós gazdagodik, a hitelező szegényedik. Viszont az is előfordul, hogy a

péNZ értéke megnövekszik, a gazda nem bírja a traktorvásárlásból eredő tartozását a földbirtoka eladási árával sem kifizetni. Az adós szegényedik, a hitelező gazdagodik. Mindez onnan ered, hogy nincsen állandó értékmérő, mert a mai péNZ folytonos ingadozásai folytán nem jó értékmérő. A méterrel sem lehetne jól mérni a hosszúságot, ha az hol kiterjedne, hol meg összehúzódná.

Ebből ered az emberek gazdasági tönkrejutása. Inflációban a hitelező megy tönkre, deflációban az adós, amiatt, mert a péNZ hivatalos értéke a péNZnek változásai dacára, ugyanaz. A munkások bérja vitást követelnek inflációban, eredménye: sztrájk, a munkaadók a fizetéseket szállítják le deflációban, — eredménye a munkáselbocsátás. Nincs biztos kalkuláció, a termelés az értékingadozás folytán megbénul. Az emberek vagyონukat vesztik, mások igazságtalanul nyernek. Senki sa bírja a maga vagyónát megvédeni és családja jövőjét biztosítani. Az elégtelenség, a kifosztottság, munkanélküliség és nyomor bolsevizmusba hajtja a népet.

Felmerült a gondolat, hogy ügyleteknél idegen valuta szerződési kikötésével kell a péNZ értékingadozása ellen védekezni, de ez is tökéletlen megoldás, mert a külföldi péNZnem is ugyanilyen ingadozásnak van alávetve. Elég az angol font és a dollár értékének ingadozására utalni.

Az aranyban való fizetés kikötése sem megoldás. Ezt az állítást az arany áringadozása bizonyítja. Kolorádó, Alaska, Kanada és Délfríka bő aranyterületeinek kiaknázása, a cyanid-eljárás felfedezése, amellyel az aranytermelést fokozták, aranyinflációt idéztek elő: maga az aranyérték esett. Viszont az aranytermelés csökkenése, államoknak az aranyfedezeti rendszerre való áttérése deflációt okozott aranyban s oly nagy volt az értékelődés, hogy a dollár értéke 100-ról 25-re esett, majd ismét emelkedett és esett ezen keretek között. A Magyar Nemzeti Bank felállítása idejében 1 kiló arany 3800 pengő volt, ma pedig 6280 P pengő.

Ugyanígy céltalan a búzában vagy más terményben vagy áruban való értékérés is, mert ezek az értékek is folyton változnak, az értékmérőnek pedig állandónak kell lenni.

Kétségtelen, hogy az államhatalom parancsszavával, vagy a nemzeti bank inflációs vagy ha szükséges, deflációs közbelépésével — eröltetett módon az értékállandóságot látszatra tartani bírja, de csupán látszatra, aminek kárát a beavatatlan tömegek fogják viselni, mert ezek változatlanul hiszik az ilymódon alátámasztott péNZ értékét és azt névértékben elfogadják, holott a péNZnek az értéke már megváltozott. A tartott valuta értékcsökkenése nemcsak a külföldi viszonylatokban, de a belföldi áremelésekben is kifejezésre jut s ezzel nagy társadalmi és gazdasági igazságtalanságokat okoz.

A péNZ értékének ingadozásai oly kirívó igazságtalansá-

gokat eredményeztek, hogy a bírói gyakorlat a határozott szerződéses kikötések dacára az átértékelést alkalmazza. Ez azonban csak a peressé vált kirívó, igazságtalanságokra orvosság, a gazdasági életnek azonban fix értékmérőre van szüksége. A hektoliter vagy a métermázsza nem lehet bírói mérlegelés tárgya, mert annak pont annyinak kell lenni, bírói mérlegelés mellett se lehet több vagy kevesebb.

Ilyen biztos értékmérő jelenleg nincsen.

A gazdasági életet megbénító bajok és társadalmi igazságtalanságok, bátran mondhatni, eltűrt fosztogatások megátlása végett fix értékmérőre van szükség.

Amerikában a táblázatos értékmérő szolgál magánszerződéseknél az értékmérésre. Massachusetts államban már 1747. évben a katonák zsoldját táblázatos értékmérő alapján fizették, később a kölcsönkötvények tőkeértékét és kamatait ebben határozták meg. A világháború után pedig több intézmény van, amelyek bizonyos áruk átlagos árai alapján az értékegységet kiszámítják és közzéteszik. Valóban a különféle termények és áruk ára alapján kiszámított értékegységénél van a legkisebb értékingadozás. Ez az értékegység nem pénz, hanem értékmérő szám.

Jobb hiányában állami értékmérő hivatalt kellene szervezni, amely havonta közzétenné a nem egyfajta áru, hanem sok különböző áru nagykereskedelmi árainak középátlányosából az értékegység pénzben kifejezett értékét. A teljesítendő kötelmek, munkabérek, fizetések azután ehhez igazodnának.

A PÉNZ ÉRTÉKÉNEK ÁLLANDÓSÍTÁSA.

Az aranyérmét ép úgy, mint a papírpénzt nem azért fogadják el az emberek, mert az anyag, ami a pénzt megtestesíti, — számukra érték volna, hanem azért, mert csereértéket képvisel. Mások elfogadják és egyenértékű árut vagy szolgáltatást adnak érte.

A pénz, mint csereeszköz, kitűnően betölti ezt a hivatását, s erre nem is lehet tökéletesebb eszközt kitalálni pl. a papírpénznél, amely könnyű, kis helyen elfér, felváltható, fil-
lérre biztosan szétosztható.

Az értékállandóság szempontjából azonban már kifogás alá esik a jelenlegi pénz.

A táblázatos értékmérő alkalmazása lehetővé teszi, hogy a pénz ingadozása dacára pontos értékmérőnk legyen, azonban gondoskodni kell arról is, hogy a pénz, mint csereeszköz, ne ingadozzék, hanem értékállandósága lehetőleg megővassék. Nemcsak az, fontos, hogy egy adott napon kölcsönadott 100 pengő értéke helyett ugyanazt az értéket fizessék vissza, bár időközben a pénz értéke felszökött vagy leesett s így 105 pengőt vagy 95 pengőt kapnánk vissza mint egyenértékét — fon-

tos az is, hogy a pengő ne ingadozzék, visszafizetéskor a 100 pengőnek ne csak a névértéke, hanem a benső értéke is 100 pengő legyen. Nem az az ártalmas, lia a forgalom milliókban bonyolódik le, például 1 kiló kenyér 2 millió korona, hanem az, hogy ha a pénz értéke folyton változik, ami ma 2 millió volt, az holnap 3 millió és így tovább. Káros tehát, ha a kölcsön adott 100 pengő lejáratkor visszafizettetik 100 pengővel, de annak benső értéke mégis csupán 20 pengő. Arra kell törekedni, hogy a szerződés kötéskori 100 pengő a teljesítéskor is 100 pengő legyen. Az átszámításokat, valorizálásokat a gazdasági élet megsínyli. Nem a névérték a lényeges a pénznél, hanem az érték állandósága. Hibás minden pénzügyi terv, amely a pénz belső értékét felemelni vagy leszállítani óhajtja.

A pénz állandósításának meg van a módja, nevezetesen a pénzt kibocsátó állam, vagy bank pénzszüke esetén újabb pénztömegeket bocsát ki, pénzbőség esetén pedig a pénzek visszavonása útján biztosítja az értékállandóságot.

Ezt a műveletet állampapírok, kötvények, részvények a megreformálandó tőzsdén való felvásárlásával és eladásával lehet legcélszerűbben elérni. További mód magának a pénznek megadóztatása a „Brackteaten“ mintájára, illetve pénzszüke esetén papírpénz kibocsátása. A „Brackteaten“ fogalmára később vissza fogunk térni.

A TARTALÉKGYŰJTÉS MÓDJA.

A pénznek a magánháztartásokban való tartalékolása és felhalmozása kárt okoz; mert elvonja a pénzt a forgalomtól, ezzel pénzszükét s drágaságot idéz elő.

Az állampolgárok jogos igénye az, hogy a megtakarításaik oly értékekben lehessenek, amelyek értékvesztés nélkül bármikor az általuk kívánt célra felhasználhatók. A pénz erre a célra jó, de az e célra való tartalékolásoknak sokszor súlyosan érezhető hátránya van: a tartalékolás pénzszükét s a forgalombahozatal pénzbőséget idéz elő.

A baj elhárítása végett kisebb, nagyobb címletű kamatozó kötvényeket kell forgalomba hozni, amelyek névértékét és kamatozását az állam garantálja s amelyek minden levonás, alkuszdíj és vételi illeték nélkül az adóhivataloknál vagy postahivataloknál pénzre át váltatnának.

Ez lehetővé tenné, hogy a tartalékolásra szánt pénzek összegével a forgalomba szükséges pénzmennyiség ne növelessék s ez a tartaléktöke nem pénz lévén — inflációs és deflációs tüneteket nem fog előidézni. További előnye az, hogy a kötvények kibocsátásával és visszavásárlásával a pénz mennyiségét szaporítani és apasztani lehet s ez a művelet alkalmas a pénz értékének egyensúlyban tartására. Kötvények tőzsdei eladásával a vételárnak megfelelő pénzmennyiséget ki

lehet vonni a forgalomból, ezzel megszűnik a veszély, hogy a túl sok pénz a pénz értékét lerontsa, viszont ha a kevés pénz miatt a pénz értéke emelkedik, a kötvények visszavásárlásával lehet a szükséges pénzt a forgalomba visszajuttatni.

NATIONAL RECOVERY ACT.

Amerikában a háború befejezése utáni fellendülést válság és kétségbeesés váltotta fel. A prosperity lehetősége véget ért. Amerika versenyképtelen lett, a jó pénzén termelt áruk a jó pénzben rejlő magas termelési költségek folytán eladhatatlanná váltak a külföldi piacokon. Az üzemeket redukálni, a munkásokat és tisztviselőket elbocsátani kellett. Emiatt megromlott a belső fogyasztóképesség, a munkanélküliek nem bírnak vásárolni, az üzemek ennek folytán még jobban visszafejlődtek, emiatt újból több lett a munkanélküli. A gyárak bezárták kapuiikat, a bankok ezrével omlottak össze, 14 millió munkanélküli nem bírt keresni s nyomorgott a családjával együtt.

A megválasztott új elnök: Roosevelt, úgynevezett agytröszötöt szervezett, kiválogatta a legjobb közgazdászokat s ezek tanácsai alapján megalkotta a nemzeti újjáépítésről szóló törvényt, a National Recovery Act kezdőbetűkkel jelölve N. R. A. törvényt, amellyel teljhatalmat kapott a gazdasági ügyek szabályozására.

Az ipari és gazdasági termékek arai a fogyasztás külföldi és belföldi korlátozása miatt lezuhantak, ráfizetés lett a termelés és még így se volt az árukra vevő. Mesterségesen emelni kell tehát az árakat, hogy a termelés kifizetődjék, különben megáll a termelés és javak Hiányában elpusztul a nép. A fogyasztókat kell tehát elsősorban vásárlóképessé tenni, ha ezek vásárolni bírnak, nagyobb a kereslet, kifizetődik: a termelés.

A 14 millió munkanélkülinek munkát, illetve keresetet kell adni, hogy maguk és családjaik fogyasztani bírjanak. Roosevelt megrövidíti a munkaidőt, és emeli a munkabéretet. A munkások fogyasztóképessége emeli az árakat, kifizetődővé teszi a termelést, az azelőtt munkanélküliek milliói fogyasztani fognak, újabb és újabb igények támadnak s a gazdasági élet visszatér a rendes kerékvágásba.

Roosevelt dollárbankjegyek kibocsátásával szántszándékkal lerontotta a dollár árfolyamát is, mert rossz dollár mellett alacsonyabb a termelési költség, az amerikai iparcikkek ezáltal külföldön olcsóbbá és eladhatóvá váltak. A külföld is munkaalkalmat ad a vásárlásaival az amerikai munkanélkülieknek, ismét fogy a munkanélküliek száma, ezek fogyasztólépesekké válnak, velük újabb fogyasztók keletkeznek, részükre

termelni kell, újabb munkástömegek találnak elhelyezkedést és keresetet.

Roosevelt életbeléptette az ezüst-billt, minek folytán a pénzrendszerben az ezüst használati lehetősége fokozódott. Ezen intézkedéssel az amerikai ezüstbányák ismét fellendülnek, számos ezüstbányász és rokonszakmabeli foglalkozáshoz jut, az ezüstbányák értéke emelkedett, ezáltal a nemzeti vagyon szaporodik. Az ezüstvaluta lehetővé teszi Kínával és Ázsia egyéb ezüstvalutájú országaival a kereskedelmi kapcsolatok fokozását, ami munkaalkalmakat, többtermelést és értékszaporodást jelent.

Amerikában meg volt az az állapot, amit nálunk nagy áldozatokkal fenntartani kívánnak: az arannyal kellőképpen fedezett pénz s ez nem felelt meg Amerikának, Roosevelt a nép érdekében rontotta a pénz értékét, mert előbbre való a nép, mint a pénz és a bankelméletek.

Mit ér a bank pincéjében az aranyfedezet, ha a nép nyomorog s kétségbeesésében sztrájkjal, forradalommal és egyéb népmozgalmakkal az állam rendjét veszélyezteti. Ha megmarad az aranyfedezet, de a nemzeti elvérzik, a haldokló nemzet nyakán mit sem fog érni az aranylánc.

Roosevelt és az agytröszt helyesen állapították meg azt, hogy a bajok oka az aranyfedezeti rendszer, a megoldási kísérletek azonban nem vezettek a kívánt eredményre.

A dollár árfolyamának szándékos rontása a javak árának emelkedését hozta magával, de ez az emelkedés csak játék a számokkal. Ugyanaz az áru jó valutában 1 dollár, rossz valutában 2 dollár, vagyis 1 jó dollár annyi, mint 2 rossz dollár, ez pedig termelésre nem ösztönözhet, mert a számoktól eltekintve, minden marad a régiben. A dollárrontás jelentős eltolódást okozott az adós és hitelező viszonyában, az adós fele értékben üzetheti ki a hitelezőjét. Az adós nyert, a hitelező ugyanannyit veszített. A felhalmozódott nemzeti vagyon kiegyenlítésének ez a módja nem helyeselhető, mert a nagyvagyon és a 14 millió munkanélküli proletár helyzete marad a régiben, csupán egyik ember: az adós részesül indok nélküli előnyben a másik: a hitelező kárára.

A dollárrontás megrendítette Amerikában is a pénz értékállandóságába vetett hitet s óriási értékek áldoztattak fel kellő eredmény nélkül.

A munkanélküli segélyekre elfizetett óriási összegek kapcsolódtak az ellenérték melletti forgalomból s ha a mai géptermelés mellett lehetséges is, hogy a dolgozók egy ideig elbírják tartani a 14 millió munkanélkülit, de a 14 millió ember munkája elmarad a gazdasági életből, e tétlenségre való szorítás igen hátrányos következményekkel fog járni a gazdasági életre és az államrendre egyaránt.

Célszerűbb lett volna, ha Roosevelt a dollár árfolyamát

nem rontja, hanem akár Nothgelddel, akár fedezett nélküli papírpénzzel foglalkoztatja a 14 millió munkanélkülit s egyben gondoskodik a kibocsátott pénz visszaszívásáról. Ezt igazságos és progresszív adóemelésekkel, különösen jövedelem-, vagyonadó és örökösödési adó emelésével érthette volna el. Ez egyúttal a helytelen vagyon- és jövedelem-eloszlással járó bajokat is enyhítette volna.

A papírpénz jóságához nem szükséges aranyfedezet, csupán visszaszívási lehetőség. A Mária Terézia és II. József alatti fedezetlen papírpénz 34 éven át értékcsökkenés nélkül tartotta magát és áldásos hatása volt, s az aranyérték behozatala rontotta el a papírpénz által megjavult gazdasági életet. Célszerűbb volna, ha Rooseveltt a régi példák nyomán teljesen szakítana az aranyfedezeti rendszerrel, kényszerárfolyamú papírpénzt vezetne be, az aranyát nem a bank pincéjében hevertetné, hanem nyersanyagot és egyéb értékeket vásárolna az aranyért külföldön, az arany eltávolítása folytán immúnissá tenné az amerikai gazdasági életet az arany okozta gazdasági bajoktól s mentesítené Amerikát attól, hogy a külföld az arany útján kiszámíthatatlan bajokat okozzon. Az olcsó papírpénz hitellel és olcsó termeléssel lehetne a gazdasági életet rendbe hozni. Felvethető további gondolat az, hogyha e példát más államok is követnék, mit kezdene pl. Franciaország a felgyülemlett arannyal és mi értéke lenne magában Franciaországban az ott felgyülemlett arany, amelyet más nemzetek nem értékelnek, sőt el sem fogadnak még alacsony áron sem.

ÁLLAMI PAPÍRPÉNZ.

Magyarországon az adófizetés folytonossága a nyomasztó gazdasági helyzet miatt elakadt, a tisztviselők fizetéseit a megcsökkent adóbevétel miatt le kellett szállítani s minden állami kiadás mérvét szűkebbre kellett szabni. Még így is hiány volt s az állam kényszerhelyzetében a bankokhoz fordult pénzért.

Semmi körülmények között meg nem engedhető, hogy az állam a bankokhoz menjen pénzt kérni. Az állam ne kerüljön függő helyzetbe a bankokkal, mert ezáltal nemcsak a tekintélyét ássa alá, hanem más ügyekkel kapcsolatban a bankok előzékenységét az állampolgároknak kell közvetett úton busásan megfizetni, a bankok ugyanis az előzékeny kölcsönnyújtás fejében mindenféle kedvezményeket eszközölnek ki maguknak. Az állam az adóztatási joga alapján szedje be az állampolgároktól az őt illető adót, szükség esetében a tehetősebbeket — köztük: a bankokat — magasabb adókulccsal is adóztathatja, legfőként pedig ne adja ki a kezéből a pénzkibocsátási felségjogát, mert egyedül ennek a hozadékból hozhatja rendbe az államháztartás egyensúlyát.

Az 1933—34. évi állami költségvetés az állami üzemekkel együtt kerekén 1.100 millió pengőt, a községi költségvetések 600 millió pengőt igényelnek az adózóktól. Negyedévenkénti adófizetési rendszer mellett ezen 1.700 pengő adó kifizetésére 425 millió pengő elégséges. Nyomasson az állam 425 millió pengő értékben papírpénzt, vagy adójegyet, ennek évenkénti négyeszeri felszívódása az adók által biztosítva van. Az így forgalomba kerülő 425 millió pengő papírpénz a pénzsűkét enyhítené anélkül, hogy devalvációt vagy más veszélyt előidézne.

Az állami és községi háztartások ily módon rendbe jönének. Nem az a baj jelenleg, hogy nincs elég termés, nincs elég ingatlan és ingó vagyon, vagy hogy a közterhek a reális értékekhez és a munkához, viszonyítva teljesen elviselhetetlenek, volnának, az a baj, hogy nincsen aranyfedezet elég, emiatt nincsen elég bankjegy, mesterséges pénzsűkét okoztak nálunk az arannyal rendelkező külföldi pénzsoportok s mi hagyjuk magunkat az arany hiánya révén kizsákmányolni.

Mihelyt kiküszöböljük az aranyat a gazdasági életünk-ből, megszűnik az arany révén lehetséges gazdasági kizsákmányoltatásunk.

Azonfelül úgy sem látunk sohasem aranypénzt, ma is arany nélkül bonyolódik le a forgalom, könnyen áttérhetünk a papírpénzre, különösen a teljesen belső, külfölddel semmi vonatkozású adóügyünkben. Úgy sem gondolunk soha a bankjegy elfogadásakor arra, hogy a bank pincéjében arany van, egyben aranybevéltási kötelezettség felfüggesztés is van, végeredményben papírpénz van forgalomban, tehát a mai pénzrendszer maradna meg azzal a különbséggel, hogy nem a bankok és a külföld, hanem maga az állam élvezné a pénzügyi felségjogának hasznát.

A PÉNZ MEGADÓZTATÁSA.

A wörgli pénz havi 1%-os értékcsökkenése nem csak azt a célt szolgálta, hogy a pénznek kellő forgási sebessége legyen s azt tartalékolás címén a forgalomból ki ne vonják, hanem magát a pénzt adóztatja meg. Havi 1% adó nyolc és fél év alatt azt jelenti, hogy a pénz-kibocsátó közület megszabadult a pénzkibocsátás egész terhétől. Nyolc és fél év alatt a kibocsátott papírpénz mennyiség megsemmisül s az egész kibocsátott értékkel a közület gazdagodott.

A fogyasztási adónál igazságosabb és kevesebb zaklatással járó adónem ez, amely a pénzmennyiség fokozatos bevonásával és megsemmisítésével egyúttal az inflációt és a pénz elérteletlenülését is sikerrel megakadályozza.

Utalunk az 1140-1300 közötti időben A Németországban Brackteaten név alatt ismert pénzre, *Brackteati* néven a rómaiak azt a pénzt nevezték, amely vékony arany vagy ezüst

lemezből úgy készült, hogy a lemez egyik oldala homorú, a másik domború nyomással ugyanazt a képet adta — eltérően a ma divatos érméktől, amelyeknek mindkét oldala dombornyomású. A német pénz sajátossága az volt, hogy minden évben más pénzt vertek, a régít értéktelenítették s a régi pénzek beváltáskor már csak 75% új pénzt adtak. Évi 25% volt tehát az adó, amely magát, a pénzt terhelte. A pénz ezen megadóztatásának idejében gazdasági jólét volt, mindenre jutott pénz, a hatalmas és megcsodált német dómokat ebben az időben építették.

A jólétet egyedül erre az okra nem vezethetjük vissza, mert ha háborúra költötték volna a pénzt, abból nem fakadt volna jólét. Megfigyelésre méltó jelenség azonban a pénztömeg 25 %-ának évenkénti megsemmisítése, mert ez az intézkedés egy magában képes az inflációt megszüntetni. Az akkori gazdasági élet leszámolt a 25%-kal, ahhoz alkalmazkodtak a kötések és elszámolások. A pénz azonban nem válhatott egyesek kezében kizsákmányoló eszközzé, a néptömegek gazdasági válsága, termelés szünetelése, fogyasztási képtelenség, csődök nem zavarták meg az életet.

Gondolatként felmerülhet, hogy a forgalmi és fogyasztási adók helyett nem volna e célszerűbb kevesebb zaklatással és behajtási költséggel, az államra nézve biztonsággal befolyó adónem: a pénzadó, amely egyúttal a pénz értékállandóságának is megóvó eszköze lenne.

EXPORT ÉS IMPORT.

Súlyos gondokat okoz a pénz értékállandóságának megóvása szempontjából az export és import kérdés.

A belföldi és külföldi országok között nemcsak az áruk forgalma bonyolódik le, hanem az áruk árának megállapításánál a belföldi és külföldi pénz közötti értékelések történnek s ezek az értékelések alkalmasak arra, hogy az egyik ország pénzét felértékeljék, a másikat lenyomják sokszor indokolatlanul, vagy helyesebben kifejezve azzal az indokkal, hogy az érdekeltek ezen pénzügyi manipuláción jelentősen keresnek,

A pénz értékállandóságának megóvása végett az export és import terén felállított korlátozások, engedélyhez kötöttség, valuta és deviza beszolgáltatási kötelezettség stb. célra nem vezetők. Bővebbi indokolás mellőzésével elég rámutatni arra a helyzetre, ami ténylegesen van.

Célszerű újításnak tartjnók azt, ha minden korlátozás, tilalom, engedély, stb. eltörlésével az exporton szerzett külföldi valutát és devizát a tőzsdén kellene értékesíteni, importálni pedig csakis a tőzsdén szerzett valutával és devizával volna megengedve.

Az export- és import ezáltal egyensúlyba jutnának, az ország kereskedelmi mérlege nem romolhatnék, hiszen többet nem lehelne importálni, mint amennyi exportáltatott. Pénzünk értéke nem volna rontható. A legjobb árat lehetne elérni s a szükséglet által leginkább indokolt igények volnának megvalósíthatók. Megszűnne a hatósági beavatkozás, amely a kereskedelemnek és forgalomnak megbénítója, a kereseti lehetőségek megakadályozója. Életerős, szabad kereskedelem aknázná ki a kereseti lehetőségeket, ahelyett, hogy a kijárok és protekciósak aknáznák alá a kereskedelem szabadságát.

A KÜLFÖLDI KÖLCSÖN.

A külföldi hitelezők időközönként elvesztik a pénzüket, mert a kötvények értéke csökken, vagy egészen megsemmisül. Ezen tapasztalat alapján arra lehet gondolni, hogy vegyünk fel minél több kötvénykölcsönt, úgyse fizetjük meg és legalább addig élünk valahogyan, amíg a kölcsönből tart.

Vájjon a külföldi kölcsönt nyújtó bank erre nem jött eddig rá, vagy pedig azon állításunk igaz, hogy a bank csupán papírt ad, ami tulajdonképpen nem érték, ellenben a kamat és tőketörlesztés a mi részünkről már valóságos érték s ha nem is fizetjük vissza teljesen a kölcsönt, az mind tiszta nyereség, amit fizetéképtelenségünkig fizetünk.

A külföldi bank nem tartja a saját tárcájában a mi kötvényeinket, hanem eladogatja azoknak, akik a kötvényeinket jó befektetésnek gondolják. Amikor mi nem fizetünk, akkor már közben eltelt az idő s külföldi özvegyek, árvák és aggok siratják a kötvényeinkbe fektetett pénzüket.

A külföldi bank tehát megtalálta a számítását s kezdi újra a kölcsönadást, újból ad kölcsönt nekünk, mert g[^] bank részére mindaddig üzlet, kötvénykölcsön[^] amíg valóságos értékben többet kap tőlünk vissza, mint amennyi a kötvényeinkért általa adott külföldi bankjegynek a nyomdai előállítási költsége.

JELZÁLOG KONVERTÁLÁS.

A földbirtok védettség nem jelent végleges rendezést és tönkreteszi a fölbirtokosok hitelezőit. Úgy a földbirtok, mint a házbirtok terhek konverzió útján volnának rendezendők, ez esetben megmentnék az a nagy vagyon, amely ma mint ki-hitelezett tőkék értéktelenek, azonfelül a föld és házbirtok értéke tetemesen növekednék az ezeket terhelő adósságok rendezése és elviselhetővé tétele révén.

Nehogy pénzpangás és devalváció keletkezzék, a kölcsönkonvertálás szabályai a következők volnának:

Mindenekelőtt meghatározandó millió pengőben kontin-

gentáltatnék az az összeg, amelynél több bankjegy jelzálog fedezet alapján forgalomba nem hozható.

A konvertált kölcsön évi 3% tőketörlesztés és évi 2% kamat mellett törlesztendő. A százalék száma részletkérdés, lényeges az, hogy úgy a tőketörlesztés, mint az évi kamatláb alacsony legyen. A tartozás azonban bármikor stornódj nélkül visszafizethető.

A konvertálás telekkönyvi elintézése után a konvertálással megbízott bank, illetve annak fiókja, nem fizet bankjeggyel, hanem az egész járandóságot a jogosított hitelező folyószámlájára írja, aki afölött teljes összegben nyomban rendelkezhetik, de csak oly módon, hogy más folyószámlára átíráthatja s evégből az illetőnek, akivel elszámolási viszonyban van, folyószámlát nyithat a banknál. Az ilyen folyószámlára való átírás fizetésnek tekintendő.

Az új folyószámla tulajdonos az átírt összeg felett nyomban szabadon rendelkezik, tehát más folyószámlájára írathat a jogosított, de akárhány kézen megy át a folyószámla követelés, nem veszíti el azon tulajdonságát, hogy afölött csupán más folyószámlájára való átírással lehet nyomban rendelkezni.

Az, akinek nincsen hitelezője, akinek folyószámlára való átírással fizethetne, jogosult a folyószámla követelését eladni.

Bármi címen jutott valaki ilyen folyószámla követeléshez, jogosult egy évre felmondani. A jogosult a felmondási idő, tehát egy év alatt kamatot nem igényelhet. A felmondási idő lejártával a követelés 60%-a erejéig kötvényeket kap, amelyek a tőzsdén értékesíthetők, 40%-ot pedig papírpénzben kap meg. A kötvények kamatozóak és 35 év alatt bevonandók, ez idő alatt ugyanis a jelzálogos adósok visszafizetik a tőkét, van mi-ből a kötvényeket visszaváltani.

A 40% papírpénz pangást nem idézhet elő, hiszen a jelzálogos adósok évente 3% tőke és 2% kamatot, összesen 5 százalékot fizetnek, 8 év alatt tehát a papírpénznek fokozatosan vissza kell folynia.

Ezen rendelkezések célja az, hogy mindenki lehetőleg átutalással adjon túl a követelésén, bankjegynélküli gyors folyószámla forgalom indulna meg s a védetséggel járó bajok enyhülnének.

Ugyanaz a tétel átutalások folytán egy évben többször is megfordulhat és ezen forgalomhoz készpénztőke sem kell a meginduláskor. A 40% készpénzt, — ami papírpénzben fizetendő — az 1 évi felmondási idő bevétele miatt nem fogják teljes összegben igénybe venni, hiszen átutalással könnyebben rendelkezhetnek felette. A 40% teljes igénybevétele esetében jelentős inflációs pénztömeg kerülne forgalomba, de ez bajt azért nem okozna, mert rövid idő alatt ki is vonatnék a forgalomból. Az évi 2% kamat és a 3% tőketörlesztés — ami a teljes összeg, vagyis nem 40%, hanem 100% után számítandó — évi

5% visszavonását jelenti. A papírpénztömeg viszont csak 40% erejéig van kibocsátva. A kötvények beváltására azután kerülne a sor, — és pedig az előre megállapítandó visszavonási terv szerint, — amikor a 40% készpénztömeg a forgalomból visszavonatot.

Megemlítjük, hogy az 1934. évi április 7-iki Monitorul Oficial-ban megjelent mezőgazdasági és városi adósságok szabályozásáról szóló román törvény, — amellyel a szerb törvény lényegben egyező — az adósságok tőkeértékének 50%-át leírja, a megmaradó összegre pedig alacsony kamat és tőketörlesztési kedvezményt ad. Ámde az adósoknak a mai kedvezőtlen gazdasági viszonyok között pénzük nincsen s így ez a különben nagy kedvezmény sem segít rajtuk. Helyesebb lett volna papírpénz és kötvény kibocsátásával a fent leírt módon a régi tartozásoknak teljes összegű kifizetését lehetővé tenni.

ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEK.

A már előadottakra hivatkozással felvetünk néhány gyakorlati alkalmazási lehetőséget.

Budapest Székesfőváros az általa kibocsátott papírpénzen megépítheti a Tabán gyógyfürdő várost, Erzsébet királyné utat, állandó nemzetközi vásárt, stb. Ezen építkezések végrehajtásához a munkák előrehaladása szerint évente 20 millió, az egész lebonyolításához pedig — tegyük fel — 100 millió pengő szükséges. Abban az esetben, ha ez a 100 millió pengő 30 vagy 50 év alatt vonatnék ki a forgalomból, kétségtelen, hogy a pénz lassú visszaszívargása inflációs jelenségeket idézne elő. Abban az esetben, ha a Székesfőváros 5 év alatt évenkénti 5 egyenlő részletben vonná vissza az egész pénzmenyiséget, az; infláció nem következne be. Mikor már a visszavonás szüksége mutatkozik, a székesfőváros önkéntes árverésen eladná 15—20 drb. bérházát s a vételárat a papírpénz visszavonására használná, de ugyancsak eladná az ezen a pénzen már felépített házakat is, gyógyszállodákat is. Végeredményben más házak és értékek maradnának a székesfőváros tulajdonában, mind eredetileg voltak, közben pedig papírpénzen városrészeket épített, munkát adott az építkezéssel foglalkozó sokféle iparágnak és munkásoknak s a gazdasági élet fellendülése folytán befolyó városi adókkal is gazdagodott.

Vidéki városok és községek többnyire ingatlanokban fekvő vagyona évi 1%-ot hoz, sőt még annál is kevesebbet. Viszont nincsenek közműveik: gázgyár, villany, helyierdekű vasút, vízvezeték, utak, csatornák, stb. Kézenfekvő gondolat, hogy a magángazdálkodás kezébe való ingatlanokat el kell adni és közműveket létesíteni. Lebonyolítási módja papírpénz kibocsátással a közműveket létesíteni, a kibocsátott papírpénzt pedig a községi ingatlanok eladása útján visszaszerezni.

Ugyanígy járhat el az; állam országos érdekű közművek létesítésével, még akkor is, ha a cserevagyonban nem áll megfelelő fedezet a rendelkezésre. Az állam adóztatás útján bírja visszavonni a papírpénzt. A Duna-Tisza csatorna és öntözőművek létesítése, a szikes földek termővé tétele, erdősítések, utak, vasutak, stb. építése oly gazdasági fellendülést okoz, hogy ezek fejében a nép megbírja az erősebb adóztatást is, amely a pénz elértéktelenedésének elkerülése végett szükséges. Különösen, ajánlatos magának a pénznek megadóztatása a „Brackteaten“ mintájára. Emellett ügyelni kell arra, hogy csak gazdaságilag hasznot hajtó feladatok valósíttassanak meg a pénzből.

Az állami számvevőszék mintájára a kormánytól független szervet kellene létesíteni, amely a bemutatott tervek alapján a törvényhatóságnak, városnak, államnak a pénz kibocsátását engedélyezné, ellenőrizné a tervek végrehajtását s utasításokat adna a pénz értékállandósága tekintetében szükséges teendők végrehajtására s végezné mindazokat az ellenőrzési teendőket, amelyek az inflációs bajok elhárítása végett szükségesek.

Helyénvaló lenne a kötvényadósságokat a mai árfolyamukon convertálni. A kötvénytulajdonos a mai árfolyamon már úgy is elvesztette a tőkéje bizonyos hányadát, ezen árfolyam rögzítésével nem veszítene, ellenben nyerne, ha az új kötvények után járandóságait ezentúl pontosan — esetleg állami garancia mellett kapná. Egységes és az összes régi kötvénytartozásokat felölelő új állami kötvényeket lehetne kibocsátani, az állam pedig azoktól hajtaná be az aránylagos követelést, akik eredetileg kötvényalapon tartoztak oly részletekben, ahogy magának az államnak fizetnie kell a kötvények után.

A magántartozások convertálása már kifejtett mód szerint átutalásokkal, illetve 60%-ban kötvényekkel, 40%-ban papírpénzben történék.

Az állam pénzkibocsátási felségjogából eredő hasznokat a közület részére kell fenntartani s ezek a hasznok kizárólag arra lennének felhasználandók, hogy a nép élelmezésével kapcsolatos adók eltöröltessenek. Adókkal meg nem drágított, élelmiszerek a pénzt értékessé teszik. A mai aranyfedezetű pengő mellett 1 kiló cukor ára 1 pengő 34 fillér és ebben 90 fillér adó van. Adó nélkül 44 fillér volna. Világos, hogy értékesebb a papírpénz, ha 44 fillérért kapok egy kiló cukrot, mint az aranyfedezeti pengő, ha egy pengő 34 fillérbe kerül a kiló cukor. Népegészségügyi és szociális szempontokon kívül az ipari és mezőgazdasági cikkek versenyképességét s ezzel a kiviteli lehetőséget is emelné a pénz adóztatása és a fogyasztási adók eltörlése, ezáltal a termelési költségek csökkennek s az árak alacsonyabbak lehetnek.

A papírpénz kibocsátása folytán meginduló kölesünkön-

verziók és beruházási munkák révén meginduló gazdasági fellendülés az ingatlanok és egyéb értékek forgalmát megindítaná, a nép fizetőképessége helyreállna, árukat vásárolna, szolgáltatásokat igénybe venne s az állam a forgalommal kapcsolatos adók és illetékek révén külön nagy bevételre számíthatna. A részletkérdések tárgyalása meghaladja e rövidre szabott ismertetés kereteit. Célunk csupán az volt, hogy az aranyfedezeti rendszer és erre alapított bankjegykibocsátási rendszer ártalmas voltát ismertessük s rámutassunk azon előnyökre, amely az állami és közséi papírpénz rendszer révén úgy az egyénekre, mint a közületre háramlik.

A KÍSÉRLET KOCKÁZATA.

A világháborúban milliárdokat áldozott fel az állam az adófizetők számlájának terhére, holott a háború élet és vagyonpusztítás volt. Teljesen indokolt kívánság, hogy az állam az adófizetők javára és vagyonberuházási céllal tegyen kísérletet, tegyük fel 20 millió pengő papírpénz befektetéssel. A kinyomtatandó papírpénz-tömeget adja Budapest Székesfővárosnak Tabán fürdőváros vagy az Erzsébet-sugarút építésének megkezdésére.

Az elméleti vitát a kísérlet döntené el. Budapest Székesfőváros a 20 millióra vitán kívül kellő garancia, nemcsak az összegre, hanem annak megfelelő felhasználására is. A 20 milliót annak beruházási volta miatt nem lehet elveszteni. A kísérlet sikere esetében pedig megtaláltuk a gazdasági válságból kivezető utat.